

Homoki lámpácskák

Esőben

Magyar madarak

Az áprilisi szél kopaszra fújja a dombot. Porzik, porzik a homok, elszalad a zöld vetés, Homokországa. A bejárathatatlant tanyavilágban, a hajdani Alsóközpont-hoz tartozó homoktengerben szétszórta itt is ott is megapadnak az iskolák. Esténként messzire világol a fényük, pislákol az irdatlan nagy-nagy sötétségben. Körül, közelebb, távolabb homokverte utak, csapások, erdők, semlyek, nádas, cserépek házak. A nagy ellentmondások világa. Ez a föld mindig is több munkát követelt, kért, kívánt az embertől a sivány homok megrövidítette az életet, megnövesztette a gondokat, megcsúfolta a reményeket. Sokszor a tanítókat is.

Régi iskola

Sok helyütt még petróleumlámpa szórja a fényt a tanyai iskolákban. Fénynek fény ez is, de nem világol messzire. Az iskola, amelyről szólunk, két tanteremből áll. Régi iskola. Két épület. Négyen tanítanak most itt, egy pedagógus házaspár, egy pedagógusnő és egy képesítés nélküli tanító. Hosszú sorban követik egymást a tanyák. Ez módosabb vidék. Mindig is annak számítot.

— Érdekes világ. Talán sohasem szokjuk meg. Pedig ezer meg ezer szállal fűznek magukhoz a gyerekek, s ezek a kis tanyai paraszt gyerekek igazán megérnek egy misét. De nehéz itt megváltani a világot, homoki profétának lenni. Minél tovább maradunk itt, élünk közöttük, annál inkább látjuk, nagyon nehéz, talán lehetetlen.

A fiatal tanító észrevette, hogy az egyik gyerek részegen jött az iskolába. Rögtön szólt a szüleinek. Azok csak nevettek, így mondták:

— Jópofa lehetett a Lajos, ivott egy keveset, persze hogy ivott, disznótör volt nálunk, fölhaltott hát három füles-pohárral.

Nem akarnak innen elmenni a gazdák. Belekötődtek, beleragadtak a homokba. Se a szegényebbje, se a gazdagabbja nem mozdul. Engedély nélkül építkeznek, sokszor 3—4 ezer forintot megbűntetnek, bírságolják őket, de azt már előre bekalculálják a ház árba, amit építenek. Aki pénzt, erőt, fiatalságot fektetett a homokba, az nem hagyja el.

— Akad itt olyan módos paraszt, aki írni, olvasni világleletében nem tudott, most azon bankodik, hogy meg sem tudja számolni a pénzt. A másik meg: két kocsi tart a családban, de enni nem esznek. Leginkább krumplit. Abból bővelkednek. Képesek elmenni egy-egy lakodalomba kopott, ócska ruhában. A környezet ránk is hat. Amikor kikerültünk ide, 11 esztendeje, akkor éjjel 2-ig olvastam lámpafényben. Nem, nem adom én fel önmagamot. De lassan elmenekülök. Igaz, van már villany, televízió, egy kicsit könnyebb. De a homoki siványosság, visszhangtalanság, a lakásgond, a bevásárlás, meg minden más egyéb riaszt, fenyeget. A feleségem öt éve él itt mellettem. Nő a fiunk, nem hagyhatjuk ilyen körülmények között. A legnagyobb jóindulat ellenére is maximum egy-két éven belül búcsút intek a homoknak, az őszibaracknak, meg az áldott nedűnek.

A mellényzsebből

Ebben az iskolában történt meg; bement egyszer az egyik gazda. Megkérdezte: mondja már a tanító úr, mennyi magának a fizetése? Majd, tanító úr én magát kifizetem a mellényzsemből, hát ezért ne is tanítsa az én fiamat, maradjon az csak a földnél.

Szorgalmas, igyekvő emberek az itteniek. Amikor el-

jön az ideje, akkor éjjel 2 óráig is fűzik a paprikát, s reggel 4-kor már kelnek. Öntözik a földet, fölhat húznák rá, csak pénz legyen belőle. Ez itt a homoki világ színe-java. Itt természetek először földiepre, most meg a rettekre kapnak rá. Isznak is. Akinek pénze van, annak van szava.

El akarunk menni...

Pedagógusnő, 11 éve él, tanít itt. Valamikor Pestről vergődött ide, a férje meg Békéscsabáról.

— Mi is el akarunk menni. Három gyerekünk van. Nőnek a kicsik, mégse élet ez itt. Sokszor azt hiszem, már azonos lettem a környezettel. Belerokkantam az életbe, nincs tovább. De kitörök. Példákat sorolok. A Pál utcai fiúkat áruktak az iskolában. Megfigyeltem, a tíz forintos könyvet az küldte vissza, az a szülő, akinek van pénze. Akinek duplafal-as a tanyája, a faluban ott áll a másik háza. Annak volt drága a tíz forint. Vagy egy másik: összeszedtem a gyerekeket, gyereket Pestre, lassan világolt, nézzenek szét a vidémparkban, az állatkertben. Száz forint volt a költség. Egyszer sírva jön az egyik kislány. Nen engedni az anyukája. Ott is csak házak vannak, meg emberek. Inkább vesz azon a pénzen egy fehér harisnyát. S a kislány végül az anyjára hallgatott.

Az alsótágozaton jelenleg nyolc elsőosztályos tanul. Tanyai gyerekek. Négyre lehet számítani közülük. Nehéz a felfogóképességük, kicsi a képzeletviláguk. Nehezen értik meg, mi az a folyó, mi az a hegy. Igaz, egyre többet látnak a világból, televízió van az iskolában, egy-két tanyán. De az idén mégiscsak kifognak a tanítónénin. Pedig nem nagy az igénye. Megtanuljanak írni, számolni a gyerekek évvégére. Most nem biztos, hogy húszig eljutnak a számolásban.

Sorsok. Homoki lámpácskák. Elégnek, elfognak a

pusztaságban. Világolnak, világítanak, de kevés még a fényük. Gyenge fény. Ellentmondások világa. Van, akinek jobban sikerül, a másinak kevésbé. Az egyiknél használt Dutra traktort találunk, hogy jobban fadjon a pénz, a másikat az a virtus, ha iskolás kislánya megírja a maga napi porcióját. Nehéz itt világító lámpásnak lenni.

A képesítés nélküli tanítónéni fiatal. Tele lelkesedéssel, energiával. Nincs még egy éve sem, hogy kikerült a tanyák közé. Övták, beszéltek, ne vállalja, ne jöjjön ide. De tanítani akart minden áron. Lámpás lenni. Télen megkínzta a hideg. Az iskolában, ahol tanított, s a mellette levő kis zugban, ahol meghúzta magát, tűzelné is alig lehetett. Nevetve mondja, a hőcsizmában megfagyott a lábujja.

Ivás és babonaság

— Név nélkül, megkötöttség nélkül dolgozatot íratunk a tanyai iskolásokkal, az ötödik, hatodik osztályosokkal. Arra kértük őket, amit odahaza megfigyeltek, vagy disznótörökben, ünnepeken hallottak, azt írják le, azt a szólásmondást, közmondást. Harminchatan készítettek el a dolgozatot. Mindben szerepel egy-két mondat az ivásról, babonaságról. Ime, az 1-es számú dolgozatról az érdekesebb mondatok:

Ha valakinek seb van a kezén, pókhálót kell rátenni. Ha az asztalon álló palack elreped, meghal a családban valaki. Ígyál komám, múlik a nyár. Ha a ló a sötétben megáll és nem méri sehova, csak toporzékol, halott van a környéken. Vig legyél asszony, új élet jön rád.

Nem csend ez már, hanem mozdulatlan. Pedig a város elérhető. Igaz, leginkább csak annyi köti ide a tanyákat, hogy időnként elküldi a művelődési autót. Ez is világ. Tele emberrel, sorokkal. Néha pislákolhatnak azok az örökeletű homoki lámpácskák.

Sz. Lukács Imre

Azt hinné az ember, hogy a derek magyar posta, amikor felemelte a postai költségek árát, egy kicsit nagyvonalúbb is lesz, s kerüli a szórászhasogatást.

De, úgy látszik, nem!

Bosszankodtak ugyanis az egyik hivatalban, ahova jócskán érkeztek hűsvéti üdvözlőlapon a dolgozók címére, hogy a lapok nagy részén 1 forint 20 filléres portobélyeg díszel. Forgatták jobbra, forgatták balra, megszámozták a szavakat, az aláírások mennyiségét, de ettől sem lettek okosabbak. Nem hagyta őket nyugton a kíváncsiság, megkérdezték hát a posta egyik emberét, hogy nincs-e tévedés a dologban.

— Nincs! — felelte a hű alkalmazott sziklaszilárdan és

Mérőszalaggal

magabiztosan. — Ebben a dologban a posta nem tévedhet. Ugyanis, a megportozott hűsvéti képeslap nagyobb formájú a szokásosnál. Erre pedig 1 forintos bélyeget kell ragasztani. Pont...

Tényleg. Egymás mellé tettük a megportozott lapot egy úgynevezett normál méretűvel, s valóban kiderült, hogy a portos képeslap — amelyen különben sehol nem volt ez feltüntetve — hosszúsága 13 milliméterrel, szélessége pedig 6 milliméterrel nagyobb volt a szokásosnál. Ezt látva, bizony nagyon elszomorodtunk. Hiába, csak nem fejlődik kellően szemmértékünk és nyos (szokásos) nor-

Az ornitológia legfrissebb adatai szerint földünkön a madárvilágunk 8700 fajja ismeretes. Mennyi el ebből hazánkban. Ugyancsak az ornitológusok megállapítása szerint 324 fajta. Legalábbis ennyit sikerült eddig kimutatni. Jelentős részük költöző, illetve vándorló madár, vagy olyan fajta, amelynek csak egyes példányait figyelhetjük meg hazai tájakon. Tehát a hazai madárfajta száma csupán mintegy négy százaléka a Föld fajtaállományának, más országokhoz viszonyítva mégis nagyon tekintélyes szám, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a 324 fajta közül 195 hazánkban költ.

A magyar ember általában szereti a madarakat, ezt bizonyítja a madárvilággal kapcsolatos sok közmondásunk, valamint a madárvédelem fejlettsége is. A tavasszal visszatérő gólyát és feeskét olyan örömmel fogadják falvainkban, mintha kedves hozzátartozó tért volna haza, hosszú vándorlás után. Az itthon telelő madarakat szívesen etetik, oltalmazzák falu és város lakói egyaránt.

A ritka madarakat, mint például a nemes kőcsagot vagy a hollót, külön védelem illeti. Nem így állunk viszont a madárvilág másik részével, amelyet az emberek kártékonyak ítélnék. Ezeknek vadászata bizonyos időszakokban a törvények sem tiltják, sőt néhány fajta irását egész évben engedélyezik. Ilyen a szarka, a szajkó, a szürke varjú, a karvaly, a barna réti héja, a házi veréb, a mezei veréb. Ez volna tehát az a hét „jó madár”, amely nem tekintheti barátjának az embert. Persze veréb több van, mint kőcsag vagy holló. Hogy mennyire több, annak egyik bizonyítéka, hogy még Észak-Amerikában is magyar madárnak (Hungarin bird) nevezik a verebét.

Madaraink nagy részét általában jól ismerik az ország egyik vagy másik táján. Mégis kevesen válaszolnának igennel, ha azt kérdeznék, ismeri-e a bütykös ásó ludat, a csicsörkét, a zsezsét, a havasi pityert, a sisegő fűzikét, a csilpcsalp fűzikét avagy a halvány gezeit? Az igennel válaszoló jó része ornitológus lenne.

mál méretnél hosszúságban 7, szélességben pedig 15 milliméterrel kisebb. Kérdés: ha már olyan precízek vagyunk, akkor erre miért nem kell kevesebb értékű bélyeget ragasztani? Vagy csak akkor vagyunk precízek, ha többet kell fizetni valamért?

Mindezt nem tudtuk volna szöve, ha nem emelik tetemesen a postai viteldíjak árát. Ezek után indokolatlan szórászhasogatás ez az eljárás. Mert mondjuk meg őszintén, kellemetlen dolog a „portos jókívánság” annak is, aki kapja, de annak még inkább, aki küldi. Ezzel a milliméterezésel valóban kar egy ünnepi jókívánság kedves hangulatát elrontani.

K. Gy.

PINTÉR ISTVÁN

EGÉRFOGÓ MÓDRA DOKUMENTUMREGÉNY

56.

A kormányzó otthagya a minisztereket, a dolgozószobájában fogadta Veesenmayert. Ambrózyt is ott tartotta, legyen tanúja a beszélgetésnek.

Horthy magából kikelve tiltakozott fia letartóztatása ellen.

— Kizárt dolog, hogy ezt németek tették volna! — hazudta szemrebbenés nélkül Veesenmayer. — Talán valamelyik másik csoport, talán a partizánok... Nem tudok semmiféle letartóztatásról...

A kormányzó egy üres német tölténytárat dobott az asztalra.

— Az embereim a helyszínen találták! — mondta. — E bizonyítja, hogy a németek tették. Veesenmayer hirtelen hangot változtatott.

— Ja, úgy! — mondta. — Ez Winkelmann hatáskörébe tartozik, nem az én dolgom. Arról azonban én is tudok, hogy az ön fia az ellen-séggel együtt a letartóztatottak, ezek szerint teljesen jogos.

— Ez hitszegés! Megszegése a szövetségi hűségnek! — folytatta még mindig magából kikelve Horthy. — És nem az első eset, nem is az egyetlen a német-magyar viszonyban.

Eseteket sorolt, amikor Hitler nem úgy bánt vele és országával, mint ahogy ő azt, mint hűséges szövetséges a hűséges szövetségstől joggal elvárhatta volna.

— Fegyverszünetet kötök! — jelentette ki Veesenmayernek, kissé felemelt hangon, hogy jól hallja a kulcslyuknál hallgatózó menyé.

Horthy Istvánné gondosan már jó előre levette a cipőjét. Most, hogy ez a mondat elhangzott, elosont a kulcslyukból, s telefonált a Rádióba. Hlatky Edének, akinél ott van a proklamáció. Most már be lehet olvasni.

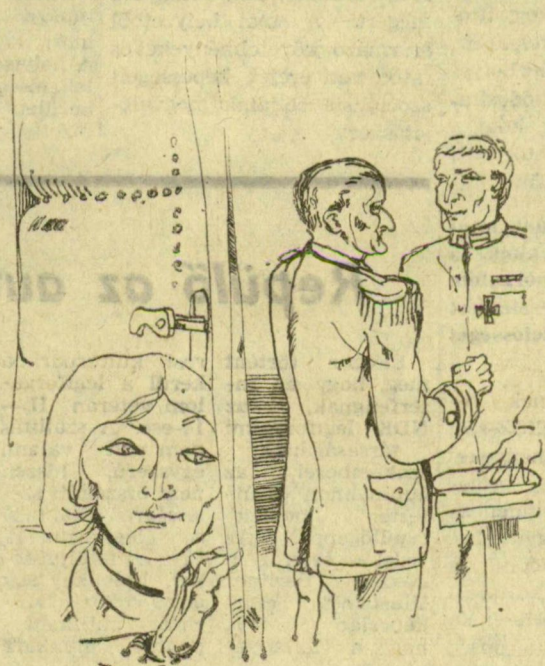
A meny már nem hallotta, amint apósa ígéretet tett Veesenmayernek, hogy fogadja Rahnt, igaz, hozzátéve, ez a beszélgetés sem változtat elhatározásán.

Fél egy után be is olvasták a proklamációt. Egy szó sem esett benne a fiatal Horthy letartóztatásáról, a proklamációt még előző nap fogalmazták. Azért a kormányzóknak enélkül is módja volt, hogy a németektől elszenvetett jónéhány sérelmet felsoroljon:

— Szomorúan kell megállapítanom, a német birodalom a szövetségi hűséget a maga részéről velünk szemben már régen megszegte...

Miközben a proklamáció elhangzott, Horthy Rahnnal tárgyalt. Aztán gyorsan berekesztette a koronatanácsot. A család tagjaival ebédhez ült. Az ebédőasztalnál ott árválkodott a fia megürit helye. Ő már egy rabszállító kocsit utasaként Bornemissza Félixszel együtt úton volt Bécsből Mauthausen felé.

Skorzeny fent, a Golf Szállóban Foelkersam-

mal vázlatok, térképek fölé hajolt. Az utolsó elvitásokat végezte a Vár elfoglalásának tervén. Hótt! Winkelmannel tartózkodott: az SS főhadiszálláson csörögtek a telefonok, futárok jöttek-mentek, mindenki tele volt teendővel. A nyilas hatalomátvételt előlre elkészített tervet hajtották végre. Estére már nyilas indulókat közvetített a Rádió, kilenc után pedig beolvasták Szálasi hadparancsát is. Azt, amit Verbőczy utcai magányában szintén előkészített a nyilas vezér.

Szálasi már a német követségen hallgatta a saját rádiószózatát. Winkelmann vitte át az SS főhadiszállásról. A Gestapo-tábornok délután a Bérc utcából az Uri utcába helyezte át rezidenciáját. Ott, Veesenmayer szeme láttára és füle hallatára intézkedett, hadd lássa a birodalmi megbízott, hogy ki irányítja az eseményeket!

Lakatos és Henney, a külügyminiszter igaz, nem Winkelmannel, hanem Veesenmayerral és Rahnnal tárgyalt. Alkudoztak.

— Bocssásk szabadon a kormányzó fiát, és akkor a magyar csapatok további intézkedéséig nem teszik le a fegyvert!

Veesenmayerék halogató választ adtak. Mindenesetre most már a birodalmi megbízott is látta, hogy a kormányzó fiának elrablása nem volt olyan rossz húzás. Nagy adu ez a kormányzó ellen.

Csengett a telefon — Ribbentrop telefonált. Rahnt vonta felelősségre a kormányzó proklamációját. Azt követelte, hogy azonnal tartóztassák le a kormányzót.

— Horthy admirális velem szemben nagy megértést és előzékenységet tanúsított — igyekezett őt megnyugtani Rahnt. — Mi biztosan meg fogunk egyezni vele, kérem, bízzék bennünk.

Rahn már biztos volt abban, hogy a kormányzó beadja a derekát. Hiszen Lakatosék ajánlatából félreérthetetlenül kiderült, hogy Horthy és embereit már semmi más nem érdekli, mint a kormányzó család, s a saját sorsuk. Rahn akár már most is egyezséget köthetett volna Horthyval: a kormányzó belemegy mindenbe, amit a németek akarnak, és cserében visszkapja a fiát, de úgy gondolta, jobb, ha még egy ideig puhul az öregúr. Egy éjszaka, amit a fiáért való aggodalomban tölt el, nem érthat az alkunak.

(Befejező rész következik.)